

Oppsummering fra Kontaktgruppemøtet 24/1-25

Møtet ble avholdt hos Akershus fylkeskommune, Galleri Oslo.

Til stede: Sindre Langaas (NIVA), Turid Wulff Knutsen (Innlandet fylkeskommune), Martine Matre Bonarjee (Akershus fylkeskommune), Lasse Narjord Thue (Akershus fylkeskommune, innledningsvis), Hege Taarud (INN), Hege Jacobsen (HiØ), Jonas Vårum Olafsen (Lillestrøm kommune), Idun Lyngstad (Hamarregionen), Johanne Meyer (Buskerud fylkeskommune), Daria Dyresen (Elverum kommune), Dag Aanensen (Drammen kommune, t.o.m. punkt 3), Alf Thomassen (Ringsaker kommune), Ann-Christin Jordbakke (Vestfold fylkeskommune), Thomas Hansen (Østfold fylkeskommune, t.o.m. punkt 3), Magnhild Svarstad Bruun (Østfold fylkeskommune), Vera Østensen (OsloMet) og Martin Hafsaahl (Asker kommune).

Fra sekretariatet: Gunnar Selvik (referent), Anlaug Øvergaard Østby, Joakim Berg, Randi Hoseth og Ingvild Jacobsen.

1. Velkommen og siste nytt om EU/EØS

Gunnar ønsket velkommen, gav alle ordet for å presentere seg, og orienterte deretter kort fra EU/EØS-politikken som følger:

Innledning

Kjære Kontaktgruppemedlemmer – og godt nyttår – hyggelig at så mange har tatt turen – og som dere ser så er hele sekretariatet på plass i dette første KG-møtet i 2025!

Når jeg nå først skal gi litt overordnet info om det som skjer i EU/EØS sett fra Brussel, så er ordet «venting» det første jeg tenker på. Først ble det ventet på at den nye Europakommisjonen skulle bli operativ, noe som tok hele fjor-høsten. Så begynte 2025 med at det ble ventet på at Kommisjonspresident von der Leyen skulle bli frisk igjen (nå er hun blitt det), og siden november i fjor er det blitt ventet på at maktskiftet hos Europas store nabo i vest skulle skje, hvor uberegnelighet igjen vil bli en realitet, akkurat som for nøyaktig 8 år siden. Som et resultat av vårt manglende medlemskap i EUs tollunion, så kan vi ifm dette skiftet lett komme i en dobbel/(trippel) tollskvis - inn mot EU og inn mot USA (og evt Kina), noe som dog ennå ikke har skjedd.

På EU-nasjonsnivå så ventes det videre fortsatt på at EUs største finansielle motor skal begynne å virke igjen – det føderale valget i Tyskland finner sted først 23. februar, mens en annen stor motor, Frankrike, halter videre, kanskje helt frem til 2027.

Polens formannskap i EU

Et annet stort medlemsland, Polen, ser imidlertid ut til å ta ansvar også overnasjonalt, og de har formannskapet i EU dette halvåret, et formannskap som kan oppsummeres som Sikkerhet x 7 (Forsvar, Grenser, Info, Næringsliv, Energi, Landbruk, Helse).

Styret skal for øvrig få gleden av å høre nestlederen ved Polens ambassade til Norge presentere dette formannskapet. Sikkerhet er av naturlige årsaker bare blitt viktigere og viktigere, og alle norske meldinger/kommisjoner om dette, senest med Totalberedskapsmeldingen for et par uker siden, understreker at vi er avhengige av tett sikkerhetspolitisk samarbeid med Europa. Neste formannskapsland i EU fra juli i år er for øvrig Danmark.

Europakommisjonen skal begynne å handle

Europakommisjonen er nå ferdig med sin venting, og nå er den klar for handling. Det er mange initiativer fra EU-kommisjonen som forventes nå utover dette halvåret, som f.eks. Konkurransekompass (29/1), Kommisjonens arbeidsprogram (11/2), Clean Industrial Deal (26/2), Handlingsplan for rimelig energi (26/2), Veikart mot avslutning av russisk energiimport (26/2), Hvitebok om fremtiden til europeisk forsvar (19/3) og EU-strategi for beredskapsunionen (26/3).

Mange av disse initiativene er en direkte oppfølging av fjorårets mange eksterne rapporter som krever radikal handling (Letta/Draghi/Heitor/Niinistö).

Av disse initiativene så er det jo særlig den kommende European Clean Industrial Deal, som det knyttes stor spenning til. Lekkasjer tyder på at følgende seks områder vil omfattes: energisikkerhet og energipriser, finansiering, resirkulering og kritiske råmaterialer, arbeidskraft og ferdigheter, ledende markeder, og global handling.

Utfordringer for Europas regioner

For regionene i Europa så er det videre en følbart nervøs stemning i Brussel – de etter hvert mange nasjonalistiske EU-medlemsstatene har nok ingen umiddelbare planer om å melde seg ut av unionen, men snarere jobbe med/mot den fra innsiden – og ved at de er nasjonalstatsorienterte, så er det en fare for at regionene ligger dårlig an når prioriteringer skal gjøres. Allerede under pandemien, så var det en tendens til at EUs tredjedel av budsjettet som går til regionalpolitikk delvis ble brukt som salderingspost når medlemsstatene skulle løse krisen effektivt og raskt, og regionene ble heller ikke involvert i tilstrekkelig grad.

Budsjettperioden post 2027

Når det skal diskuteres og landes en ny langtidsbudsjettperiode post 2027, så er det klare signaler om at klare prioriteringer må skje. Gammel fellesgjeld må i tillegg tilbakebetales (NGEU/Ukraina) og ovennevnte eksterne rapporters samstemmighet mht behovet for fremtidig økning av fellesutgifter, må finansieres. Dermed ligger dagens tredjepart av MFF, regionalpolitikken, an til å kunne oppleve radikale kutt. Det hjelper jo heller ikke på at von der Leyen selv ikke er en stor tilhenger av EUs regionalpolitikk.

Regioner i Norge trenger imidlertid ikke pengemessig å bekymre seg i samme grad som EUs regioner, siden den delen vi deltar i, Interreg, «bare» utgjør ca 2% av det totale regionsbudsjettet. Tvert imot så kan det tale til vår fordel hvis «passive» regionsutbetalinger erstattes av konkurranseutsatte prosjekter – da kan jo dette ligne mer på dagens EU-programmer, som vi da kan ha rett til å delta i via EØS-avtalen.

Også EU-programmene slik vi kjenner dem i dag er en viktig del av diskusjonen rundt det nye langtidsbudsjettet, og også her er det et økende krav om forenkling og strømlinjeforming. Det kan da kunne bli en ekstra utfordring for oss hvis f eks et nytt konkurransefond (som ikke nødvendigvis passer inn i EØS-avtalen) delvis erstatter klassiske EU programmer

Vår stadig viktigere EØS-avtale

EØS-avtalen, som nå er inne i sitt 31. år, er i utgangspunktet statisk og rigid, men har samtidig vist seg usedvanlig fleksibel til å knytte oss til EUs mange initiativer, selv om det nå begynner å bli mange slike initiativer som strengt tatt ikke er en del av avtalens virkeområde.

Videre så står EFTA-EØS foran en mulig intern utfordring ved at den nye islandske regjeringen planlegger å avholde en folkeavstemning innen 2027 om de skal gjenoppta forhandlingene om medlemskap i EU. Siden de omtrent ferdiggjorde disse forhandlingene for ti år siden (men så trakk søknaden), så vil dette i realiteten bety at skrittet mot en folkeavstemning om resultatet kan komme kort tid etter 2027. Igjen vil det rent juridisk være mulig å fortsette med den pragmatiske tilnærmingen til EØS-avtalen - EØS-området vil bestå, men da med 28 land fra EU og 2 fra EFTA.

Videre så har vi også våre egne politiske utfordringer ifm lovgivning som ennå ikke er tatt inn i EØS-avtalen. Dette kan lett tilspisse seg ytterligere når næringslivet begynner å bli urolige grunnet ulike regler i Norge og i EU, noe som ble flagget forleden uke da NHO Luftfart advarte om at Norwegian kan måtte flagge ut til EU siden flybensin er billigere der. Dette understreker at hele poenget med EØS-avtalen jo er at det skal være likt å drive virksomhet i hele EØS-området (denne saken gjelder konsekvensene av å ikke implementere fornybarhetsdirektivet som nå ligger på vent på syvende året, og som akkurat nå skaper problemer innad i samarbeidet i Regjeringen).

Det blir derfor som vanlig interessant å følge Norges særegne forhold til EU for tiden – hvor vi trenerer EØS-relevant lovgivning samtidig som vi søker tettere samarbeid med EU utenfor EØS-avtalen.

Jeg avslutter her, og gir ordet til alle mine gode kollegaer som vil gi dere oppdateringer innenfor sine respektive fagfelt.

2. Oppdatering fra Sekretariatets fagområder

Anlaug gav en presentasjon av arbeidet innenfor digitaliseringsområdet (Idunn Lyngstad supplerte med informasjon om prosjekter innen datadeling mellom byer - Living in EU initiativet, som Anlaug vil se nærmere på fremtidige pilotprosjektmuligheter om), Ingvild og Randi gav en oppdatering av siste nytt innen EUs grønne omstilling, samt kultur (bl a så ble det nevnt at alle OREs medlemmer kan involvere seg i det nylig oppstartede KS-nettverket om klimatilpasning, at ORE (gjennom ERRIN) kan formidle informasjon om såkalt kaskadefinansiering, og at de vil undersøke nærmere om også kommuner/IPR kan søke om RIV-midler), og Joakim gav en presentasjon av siste nytt innen utdannings og helse (Dag Aanensen understreket sin interesse for prosjekter for å motvirke ungdomskriminalitet - Joakim svarte at forebygging gjennom Erasmus+-programmet nok er det mest aktuelle, mens Idun Lyngstad nevnte at E+-programmet åpner for prosjekter med ungdomsarbeidere). Disse presentasjonene ble etterfulgt av spørsmål fra og diskusjon i Kontaktgruppen. Presentasjonene er vedlagt. I tillegg vedlegges presentasjon fra nasjonal ekspert Ole Gjerrestad med mer informasjon om Det europeiske helsedataområdet (EHDS), etter interesse fra kontaktgruppens medlemmer. Dessuten har vi lagt ut HEU-arbeidsprogrammene på kontaktgruppens teamsområde.

3. Innspill til styresaker

Gunnar, assistert av Anlaug, gikk gjennom agendaen for neste styremøte, med særlig vekt på følgende agendapunkter:

- Sak 4/25 Årsmelding 2024: Gode og positive tilbakemeldinger - ingen endringer utover at det også vil produseres en versjon i PDF (av lavere kvalitet enn foreliggende), som vil kunne brukes til arkivering hos medlemmene.
- Sak 5/25 Årsregnskap 2024: Ingen endringer.
- Sak 6/2 Ny strategi: Gode og positive tilbakemeldinger om at nytt forslag til strategi er klart, enkelt og prosjektorientert. Enighet om å legge til setning om forholdet strategi og handlingsplaner i strategi-innledningen, og ikke spesifisere antall i medlemssammensetningen.

- Sak 7/25 Handlingsplan 2025-26: Gode og positive tilbakemeldinger - ingen endringer. I tillegg viste Anlaug hvordan handlingsplan del 2, som befinner seg på Kontaktgruppens område på Teams, fungerer (hvor alle trenger å logge seg inn og selv oppdatere sine respektive bestillinger – ved tekniske problemer kan Anlaug kontaktes).

4. Orienteringer fra medlemmene

Grunnet mangel på tid så var det ikke mulig å ha hele den sedvanlige runden rundt bordet. Istedenfor så fikk de som kort bad om ordet mulighet til å gi en kort oppdatering, som følger:

NIVA (Sindre): Er med på søknad om 200 millioner fra Forskningsrådets «KI-milliard», hvor fokus er på KI i miljøforvaltning, og hvor ett av casene er Oslofjorden (av stor interesse for mange av OREs medlemmer). Søknad avgjøres i juni/juli, og hvis søknaden lykkes så er det ønskelig å involvere flere av OREs medlemmer.

Vestfold fylkeskommune (Ann-Christin): For å bedre bli i stand til å assistere ifm fylkeskommunens HEU-søknader, så har hun meldt seg på Forskningsrådets HEU-kurs.

OsloMet (Vera): Er med i nasjonalt nettverk HEU cluster 2 (sammen med bl a Innlandet fylkeskommune og Agder fylkeskommune).

Elverum (Daria): For å bedre bli i stand til å assistere ifm kommunens HEU-søknader, så har hun meldt seg på Forskningsrådets HEU-kurs.

Lillestrøm kommune (Jonas): Har nylig ansatt ny medarbeider som skal jobbe med EU-prosjekter, Christine Daa Olseng, som for tiden jobber i Norsar, og som har bakgrunn som NCP i Forskningsrådet.

Innlandet fylkeskommune (Turid): Jobber med internasjonal strategi, som skal vedtas 04/25, og som skal kobles til handlings- og regionalplaner. Videre så har de, i forlengelsen av konklusjonene i Eldring-rapporten om EØS-avtalen, fått bevilget 2 millioner kr/år for å styrke det internasjonale arbeidet.

5. Eventuelt

Intet ble diskutert under dette punktet.